
Prethodno priopćenje
UDK 821.163.42'282-1 Jačmenica (497.5)
Primljeno 2012-08-31
Prihvaćeno za tisak 2013-03-26

POSTMODERNA KAJKAVSKA POEZIJA VERICE JAČMENICE

Pjesma kao nova ljudskost pod ovim nebom

Božica Pažur, Zagreb

Sažetak:

U tekstu se, u osnovnim analitičkim naznakama, izdvajaju (post)modernitet i osebnina poetika prostora u kajkavskoj poeziji Verice Jačmenice – s osobitim naglaskom i prisjećanjem na njenu pjesničku zbirku “Droptinice” (1970.).

Ključne riječi: Verica Jačmenica; kajkavsko pjesništvo; postmoderna; poetika prostora; pojmovno pjesništvo

Zadobivši opravdano kritičarsko povjerenje prof. dr. sc. Jože Skoka još 1969. godine u časopisu *Kaj* (u čijim je počecima i dugogodišnjim radom u Uredništvu¹ autorica i sama sudjelovala) – kajkavska poezija Verice Jačmenice drži svoju pouzdanu i originalnu estetsku konstantu više od četiri desetljeća. Prema spomenutoj prosudbi dr. sc. Skoka² - ta se poezija iskazuje opredjeljenjem “za dublje i složenije otkrivanje vlastite nutrine”, “novinom izraza” – melodičnošću i ritmom, slobodnim stihom – “odvajanjem od kajkavske pjesničke tradicije”, ali i od *kajkavskih autoriteta*. Rečeno parafrazom zabilješke pjesnikinje same (koju Skok također prenosi): *pjesmom kao novom ljudskošću pod ovim nebom*.³

Kao što kvaliteta, u nepisanu pravilu, to više pribjegava stvaralačkoj pribrani i tišini (za razliku od šupljina našega doba koje olako zvone) – to nam je draže (pogotovu s prisjećanjem na plodonosno početno desetljeće i pol časopisa

¹ Verica Jačmenica i formalnom je članicom redakcijskog odbora *Kaja*, isprva časopisa za prosvjetu i kulturu, već od broja 10, 1968. godine.

² Joža Skok: *Novi kajkavski pjesnik na pomolu [Kajkavski pjesnici i njihova djela]*. *Kaj*, II (1969) 7-8, str. 35-39

³ J. Skok: *ibidem*, str. 35

Kaj, pod urednikovanjem Stjepana Draganića) - ponovno otkrivanje kajkavskih, poetološko "međašnih", *Droptinica* Verice Jačmenice Jazbec, uz neku novu njenu pjesmu u izboru ovoga dvobroja.

Revitalizacijski tokovi kajkavske poezije – upravo "pokret"⁴ suvremenoga kajkavskoga pjesništva (prema ocjeni Jože Skoka), s istaknutim individualnostima (a ne školama i pravcima) 70-ih godina 20. stoljeća (a započet još 50-ih i 60-ih godina) – *modelima moderniteta* odslikava i tijek hrvatskog pjesništva standardno-štokavske jezične podloge. Na začetku takve estetske komplementarnosti s tzv. matičnim hrvatskim pjesništvom (čijim su zamašnjakom sve do kraja 90-ih godina protekloga stoljeća u antologijsku orbitu ubačeni mnogi kreativni "uskličnici" (posuđujemo naslov vrsne antologije Tonka Maroevića za spomenuto razdoblje – ali još uvijek bez kajkavskih autora) – na kajkavskom zreniku, međašno, dakle, od 1970. stoje zbirke dviju autorica: *Droptinice*⁵ Verice Jačmenica (r. 1946.) i *Čez mene ljudi idu* Božene Loborec (1926. – 2003.). Naraštajno i zavičajno različite, te dvije pjesničke osobnosti zagovarateljice su (i nositeljice) istorodnih poetoloških jezgara na kakvima se gradi moderna kajkavska literatura, prije svega poezija.

Univerzalnost zavičaja i *novi pojam zemlje* (one snovite, ili grude u ruci, njihve, *droptinice*) – u kajkavskoj lirici Verice Jačmenice jesu simbolička mjesta koja ćemo kasnije, npr., zateći u lirici Stanislava Petrovića i drugih antologijskih autora. Uzdignućem zavičajnih slika na rang sveopće ljudske sudbine suvremenog nam bića i zavičajni kajkavski idiom uzdignut je na razinu osebnijih jezičnih standarda.

U Veričinu izboru, kajkavski je to jezik organske podloge idioma Začretja – nadrastajući, kao u ponajboljih stvaratelja, svoj dijalektalni kôd. Njen kajkavski standard pothranjuje se standardom individualne joj poetike, koja u namjerno razlomljenoj strukturi stiha, u leksemskom minimalizmu, itekako čuva komunikativnost, rečeničnu organizaciju, sklad – ukratko – smisao *označenoga*.

Jednostavna i lucidna, terminologijski neopterećena, stoga i terminski funkcionalnija, odrednica Zvana Črnje za čakavsku liriku u sukladnom razdoblju – *poezija novog izraza* – u poeziji Verice Jačmenica nalazi prvoklasno oprimjerenje.

Kolikogod se na prvi pogled činila mozaikomn "sretih slika", krokija, skicovanih zabilješki, njena lirika ne pripada primarno slikovnom pjesništvu. Diskretna filozofičnost, značenjski sloj uvijek je iznad označiteljskoga (izraznoga), pa i iznad ritma i melodičnosti. Puna kola značenja! – nek nam bude dopušteno sažeto parafrazirati dvostruki prijenos značenja u poenti pjesme "Mati se vrnula z njihve" – gdje se majčine riječi uspoređuju s kolima mekoga sijena:

Kak mehki vozi h senjaku / gda se je vrnula h mraku / bile su njejne riječi.

⁴ Joža Skok na Tribini Kajkavskoga spravišča: Suvremeni trenutak kajkavskoga pjesništva i proze. Kajkavsko spravišče, 28. lipnja 2001.

⁵ Verica Jačmenica: *Droptinice*. Posebna izdanja časopisa *Kaj* : Mala biblioteka Ignac Kristijanović, Zagreb 1970.

Dubinska struktura te nedužne slike, osim začudne usporedbe, toliko uspješno nosi projekciju o gibljivoj, pokretačkoj snazi jezika. Njene su slike usustavljene, dapače, hijerarhizirane – u konektorski jasnim relacijama OBER / POD - stvarajući dinamiziranu strukturu pjesme, *otvorene svjetove*: otvorene specifičnom poetikom prostora (GORE, prema svjetlosti) i spoznajnom, otvaračkom funkcijom tako oprostovanih slika. (“Glavno je otvarati svjetove”, reći će mudro u svojem stihu i stilu Danijel Dragojević – definirajući usputno bit pjesništva.)

Alibiji lirskoga subjekta Verice Jačmenica stajališta su djetinjega bića (iz perspektive “malih nogu”), s pogledom na svijet OBER NAS, GORE, ZVUN NAS, s naznakom ideja – RASTA, MLADOSTI, ZRELOSTI, UZVELIČENJA. Stajalište je to djeteta koje iz “žablje perspektive” gleda na svijet odraslih, navijestivši otkrivalačke zakonitosti prirode, u parovima, u sklopovima uzvisiteljskih znakova: DREVA, TRNAC/, BREG, VRH/ OTEC, MATI/ ZVONI, TURMI (‘tornjevi’); PAME (‘jablani’) /VUDENJKA (‘podne’); OBLAKI, NEBO, ZVEZDE BEŽEČE. Dvojaka je barem funkcija prostorne poetike *najviših kôta* u poeziji Verice Jačmenica:

- nevino, djetinje pouzdanje u *zaštitnu snagu nepoznatoga*, onog iznad nas (“ober kostanjof”; “ober nas sunce”, “ober sake [pitonike] jena zvezda spi”; “z velikim mesecom ober nas”...) sažeto u stihovima:

Se je veljikota vun nas /ober nas/ hu nas je same sreča (“I kej zate”);

- u svojoj neočekivanosti, *svjetonazorna uspostava sveopćeg sklada i blizine*, bliskosti, pa i topline: *prisnosti tamnih predjela* (toplih poput *maminog rupca*) iskazuje ideju **elementarne dobrote**.

Sigurnost veza i osobne hijerarhije njena pjesničkoga globusa – gdje su joj *pame* (jablani) “središnja zemljina os” – naznake, dakle, svega velikoga iznad nas, u pjesnikinjino se svijetu harmoniziraju, ponekad i relativiziraju namjernom *pan-teističkom* zagubljenosti u fenomenima raslinja, pa je i *bog* prizemljeni suputnik, približen dječjem obzoru, u ljudskoj zagubljenosti, čežnji i zaokupljenosti mijenama prirode, njenoj stvaralačkoj snazi:

Njegov je Bog / h tersju/ i h štale, / pod bregem tam pri šenice, / na najža /i h hiže/ h pehnice, /krej verta de mu hruške rodiju,/ h vanjkušu de mu pucice spiju. (“Tata”)

Istaknimo svježinu usporedivih znakova, *fenomena prirode* – antropomorfizirane – empatijski srasle u *čovjekoliki status* (koji je pak istovjetan sa *sudbinom SLAKA*, svijenog, ali u usponu /gore – gdje ga čeka svjetlost). U prostornoj relaciji bachelardovski sretnih slika, čovjekoliki je zaštitni status POD (“mater pod čistim nebem”, “pod bregom”, “pod jabukami”, “pod mesecom”, “pod ruožami”, “pod verbovim listjem”...).

Spomenuta pak univerzalnost slika zavičaja – *zavičajno uznesenje* – dati su u *gradaciji simbolike zemlje*: GRUDA – NJIVA – ZAVIČAJ – DOMOVINA - SVIJET (“Šenica”: *Imam ju h ruka /bjeju i ljepu. / Ober nas sunce!/ Ona se smjeje...*).

Nepretenciozno (uz ideju otvorenih svjetova) u pjesništvu Verice Jačmenice prepoznajemo klicu postmoderne, modernističke, dinamične **poetike prostora** – u ideji njegove nevine **izmješetnosti** i pročišćenosti – usporedivši joj atmosferu pjesme “Večer h Kozjaku” s izravnom ekspresijom Dragojevićevih stihova i gnomske definicije prostora (“Jutarnji trg”): *Lijepa je osobina prostora, možda najljepša, / da u njemu poslije događaja ne ostaje ništa / i da kada sve prođe, traje / netaknut, čist i radostan.*⁶

I stvaranje je ‘ober nas’ – posredovana je pjesnička poruka Veričina pjesmotvora “Zove me jesen”. Sveopća zrioba prirode kao da *poništava* ljudsko stvaranje, zrelost poezije; zrelost poetskoga pripada dobi *mladosti*, rastu, mijenama proljeća u ljeto – ne podudarajući se nužno sa zrelošću autora (*Morti još same jenu / bum pesmicu spisala, / jer deži ideju / zove me jesen...*). *Zove me jesen* živi je primjer nepodudarnosti lirskoga identiteta s autorskom biografijom.

U pjesmama što ih drži na okupu semantičko polje *raskorjenjivanja* u slični su kontekst dovedene ideje desakralizirane, napuštene, “preklete zemlje” – ali i vizionarski mudra projekcija **ljubavi** kao **gubitka staništa**, izgniježdenosti, *iseljenosti iz vlastita identiteta* (u pjesmi “Kej tič bi rada zleteti...”) – kao rjeđe ostvarenje u suvremenom statusu kajkavske lirike, koji karakterizira toliki *motivski manjak ljubavi* (*A ti si me snel / i vun si me del / z mojega gnijezda na suncu // Zakaj mi krile držiš?*).

Za razliku od dominantnih semantema *crnoga* u kajkavskoj pjesničkoj postmoderni – “otkrića crne jezgre” (prema Mladenu Kuzmanoviću) – znak jednakosti između *nutrine* i *crnoga* nije poetološki kanon Verice Jačmenica. Sagledavši prijedeni put ovjere suvremenoga kajkavskoga pjesmotvorstva, nužno nam je uočiti i potvrditi spoznajni paradoks: s današnjeg iskustva, ideja DOBROTE i SVJETLOSTI - a na primjeru stvaralaštva Verice Jačmenice Jazbec – nadaju se kao *neprepoznati* (i još ne-trošivi) *novum*.

POSTMODERNISM IN KAJKAVIAN POETRY OF VERICA JAČMENICA

By Božica Pažur

Summary

The main topic of this paper is to postmodernism and the poetics of space in poetry Kajkavian written by Verica Jačmenica - with particular emphasis on the poetry collection ‘Droptinice’ (1970th).

Keywords: Verica Jačmenica; kajkavian poetry, postmodernism, poetics of space; conceptual poetry

⁶ Danijel Dragojević: *Zvezdarnica*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb, 1994., str. 14-15